

De Nederlandse tabakverwerkende industrie

Margot de Steur¹

De tabakverwerkende industrie speelt binnen Nederland een bescheiden rol. Zowel wat betreft omzet als werkgelegenheid is het een kleine industrie. Toch realiseerde zij in 1999 een procentuele omzetgroei die duidelijk boven de gemiddelde groei voor de totale Nederlandse industrie lag. Bovendien neemt zij binnen de Europese Unie ruim een kwart van de tabaksproductie voor haar rekening.

Inleiding

Tot de tabakverwerkende industrie worden in dit artikel bedrijven gerekend die sigaren, sigaretten en/of kerftabak produceren. Onder kerftabak worden ondermeer verstaan rooktabak (voornamelijk shag) en pruim- en snuiftabak. In Nederland worden voornamelijk sigaretten en shag geproduceerd. In 1999 werden 120 miljard sigaretten geproduceerd en 28,7 miljoen kilogram kerftabak. De productie van sigaren blijft daarbij met 2,2 miljard stuks ver achter.

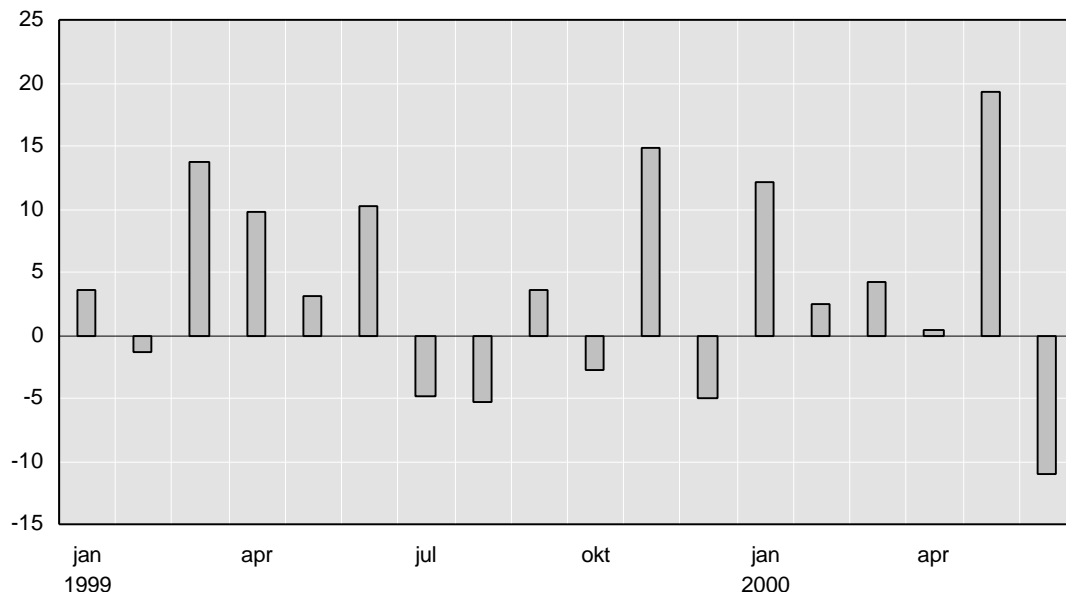
De totale Nederlandse tabakverwerkende industrie is weinig conjunctuurgevoelig en heeft de afgelopen jaren een omzet behaald die structureel ongeveer 2% van de totale industriële omzet bedraagt. Gemiddeld is slechts 15% van de jaarlijkse tabakomzet gerealiseerd op de binnenlandse markt. Het leeuwendeel van de omzet wordt rechtstreeks door de producenten op de buitenlandse markt, en dan met name de markt binnen de Europese Unie, afgezet. Overigens speelt Nederland op de Europese tabakswaarenmarkt wel een rol van betekenis. Van de totale waarde die aan sigaren, rooktabak en overige tabaksproducten geproduceerd wordt binnen de Europese Unie, produceert Nederland ruim 25%.

Omzetontwikkeling

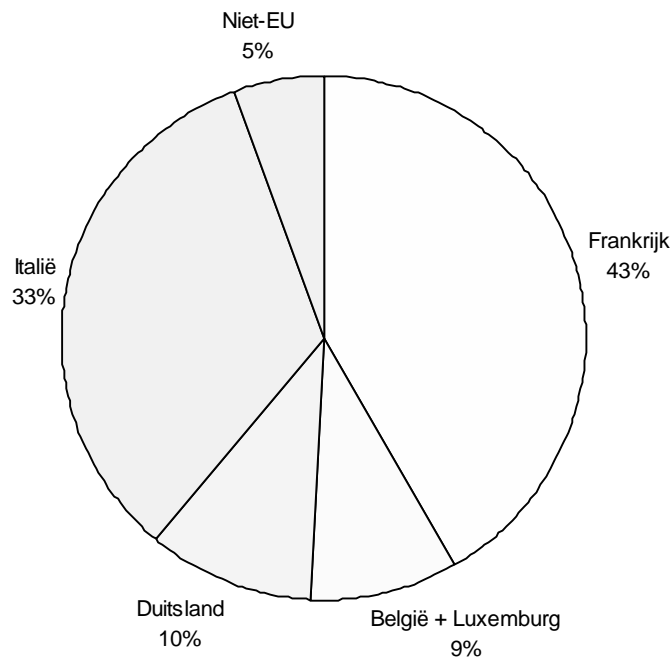
De totale omzet laat al een aantal opeenvolgende jaren een stijgende lijn zien. Ook in 1999 heeft de tabakverwerkende industrie een omzettoename gerealiseerd. De totale omzet bedroeg in 1999 ongeveer 7 miljard gulden, exclusief accijnzen. Dat is een omzettoename van bijna 5% ten opzichte van 1998 en ligt duidelijk hoger dan de omzetgroei binnen de totale Nederlandse industrie, die op 2,5% blijft steken in 1999. In datzelfde jaar vertegenwoordigde de totale uitvoer van tabak en tabaksartikelen een waarde van bijna 6,8 miljard gulden, hetgeen neerkomt op een toename van bijna 7% ten opzichte van 1998. De stijgende omzet is voor het grootste deel dan ook het gevolg van de stijging van de buitenlandse omzet in die periode.

Voor zowel de binnenlandse als de buitenlandse afzetmarkt heeft zich in 1999 een prijseffect voorgedaan. Wanneer rekening gehouden wordt met een stijging van de afzetprijzen van gemiddeld bijna 2% ten opzichte van het prijspeil in 1998, resteert voor 1999 echter nog altijd een omzetvolume dat bijna 3% hoger is dan in het voorgaande jaar. Naast de groei van de buitenlandse markt is deze toename mede ook het gevolg van een groeiende binnenlandse afzetmarkt en van voorraadvorming door prijs- en accijnsverhogingen.

Figuur 1. Omzetontwikkeling tabaksindustrie (% mutatie t.o.v. dezelfde maand van voorgaand jaar)

Figuur 2. Voornaamste uitvoerbestemmingen Nederlandse tabaksindustrie, 1998

Groei buitenlandse markt

Zoals gezegd wordt het overgrote deel van de in Nederland geproduceerde tabaksproducten op de buitenlandse markt afgezet. Binnen de Europese Unie zijn Italië en Frankrijk de belangrijkste afnemers van sigaretten. Sigaren worden met name geëxporteerd naar Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Van de totale productie van kerftabak gaat ongeveer de helft naar het buitenland, waarbij Duitsland en België de belangrijkste importeurs zijn. Door de aanhoudende bevolkingsgroei binnen de Europese Unie en met name in bovengenoemde belangrijkste importlanden groeit de buitenlandse markt nog steeds. In 1999 nam de bevolking van de Unie met bijna 990 duizend personen toe. Bij een hoofdelijk verbruik van ruim 1000 sigaretten komt dit neer op een toename van de buitenlandse markt voor sigaretten van circa 990 miljoen stuks.

Rookgedrag en groei binnenlandse markt

De laatste jaren heeft onder meer de overheid verschillende campagnes gevoerd ter ontmoediging van het roken. Zo is in de Tabakswet een totaalverbod vastgelegd op roken in openbare ruimten en worden beperkingen opgelegd aan tabaksreclames. Daarnaast zijn er campagnes speciaal gericht op de jeugd om te voorkomen dat zij in de toekomst gaat roken ('Maar ik róók niet').

Het percentage rokers onder de Nederlandse bevolking vanaf 16 jaar is in de periode 1990-1999 mede als gevolg van deze (overheids)maatregelen met 3 procentpunten gedaald naar 34%. Voor vrouwen schommelde het percentage rokers in deze periode bijvoorbeeld tussen 30 en 32%. Daarentegen liet het percentage rokende mannen in de periode 1990-1999 een duidelijke daling zien: van 44% naar 36%. Er bestaan in 1998 overigens duidelijke verschillen in rokerspercentages tussen verschillende groepen consumenten. De leeftijdscategorie 16-44 jaar kent met 38% het grootste rokerspercentage tegen 29% rokers voor de overige leeftijdscategorieën. Wanneer onderscheid gemaakt wordt naar opleidingsniveau hebben HBO/universitair opgeleiden met bijna 28% rokers het laagste percentage rokers tegen ruim 37% rokers in de overige categorieën. Ook naar regio bestaan er duidelijke verschillen. Zo heeft de regio Brabant/Limburg het hoogste percentage zware rokers² (ruim 13%).

Aangezien de bevolking jaarlijks nog toeneemt, betekent dit dat het aantal rokers in Nederland wel nog steeds toeneemt. Dat wil dus zeggen dat ook de binnenlandse markt voor tabaksproducten nog steeds groeit. In 1999 bijvoorbeeld groeide de bevolking met 100 duizend mensen. Dit betekent bij een verbruik van ruim 1000 stuks per hoofd van de bevolking een toename van de binnenlandse markt voor sigaretten van dik 100 miljoen stuks.

Accijns en voorraadvorming

In 1999 kwamen per hoofd van de bevolking 1050 sigaretten en 0,9 kg shag en pijptabak beschikbaar voor binnenlands verbruik. Voor wat betreft de sigaretten is dat een toename van 5% in vergelijking met 1998.

Aangezien ook de Nederlandse bevolking in 1999 is toegenomen, is de totale voor binnenlands verbruik beschikbaar gekomen hoeveelheid in 1999 gestegen met ongeveer 6%.

De toename is deels veroorzaakt door voorraadvorming als gevolg van prijs- en accijnsverhogingen. In de tweede helft van 1999 zijn de prijzen van sigaretten autonoom gestegen, waarna de accijnzen nominaal zijn verhoogd. Vermoedelijk hebben sigarettenrokers op deze prijs- en accijnsverhoging geanticipeerd door voorraden in te slaan. Dat wil dus niet zeggen dat ze ook daadwerkelijk meer zijn gaan roken in het afgelopen jaar.

Consumentenuitgaven en Rijksopbrengsten

Uit de cijfers van het binnenlands verbruik kan ruwweg berekend worden hoeveel geld de rokers met z'n allen per jaar spenderen aan tabakswaren. Aannemend dat in 1999 een pakje sigaretten van 20 stuks gemiddeld ongeveer f 7 kostte en dat een pakje shag van 50 gram ook gemiddeld f 7 kostte, dan is er in 1999 in Nederland circa 8 miljard gulden uitgegeven aan rookwaren. Volgens voorlopige ramingen van het Ministerie van Financiën brengt dit de schatkist een bedrag van ruim 3 miljard gulden op aan tabaksaccijns.

Werkgelegenheid

In Nederland omvatte de tabaksindustrie in 1998 27 bedrijven³, waarvan 16 kleine en 11 grotere bedrijven. In deze bedrijven waren in 1998 circa 5500 mensen werkzaam⁴. In 1999 bedroeg het aantal werkzame personen in de tabaksindustrie 4500⁵. Daarmee neemt de industrie de afgelopen jaren structureel ongeveer 1% van de totale industriële werkgelegenheid voor haar rekening.

De arbeidskosten als percentage van de toegevoegde waarde bedroegen in 1998 18%. De tabaksindustrie is daarmee binnen de Nederlandse industrie de bedrijfspgroep met de laagste waarde voor deze indicator. Dat wil dus zeggen dat de productie van tabakswaren in Nederland weinig arbeidsintensief is. De productie van met name sigaretten, die zoals gezegd het leeuwendeel van de tabaksproductie vormt, is dan ook verregaand geautomatiseerd. De veel kleinere productie van sigaren is wel nog deels handmatig, maar vindt voor een belangrijk deel in het buitenland plaats. Zo worden dek- en ombladen voor de sigaar voorbereid in Nederlandse bedrijven in Malta, Sri Lanka en de Dominicaanse Republiek, zodat deze vrij arbeidsintensieve bewerkingen tegen lagere loonkosten kunnen worden verricht. Daarnaast is ook in België een aantal nevenbedrijven gevestigd dat als toeleveringsbedrijf voor de in Nederland werkende fabrieken produceren.

¹ Margot de Steur is werkzaam bij de Sector BSH van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

² Zware rokers: 20 of meer sigaretten of shags per dag.

³ Kleine bedrijven: minder dan 20 werknemers. Grote bedrijven: 20 of meer werknemers.

⁴ Stand ultimo september 1998.

⁵ Bron: Voorlichting Tabak.